

Нарешті, ще одним вкрай дискусійним питанням є можливість виразної експлікації та критики не лише колективних та узагальнених, але й індивідуальних світоглядів – критики не лише у кантівському розумінні, але й у плані можливості нормативного підходу до вивчення світоглядів. На наш погляд, належне вивчення цієї проблеми повинно допомогти у подоланні поширеного сьогодні (і зовсім небезпідставного) ставлення до філософії як до сфери інтелектуальної діяльності, якій бракує творчості та включеності у реальне життя – бракує через те, що рух від «реальності» до «свідомості» («від життя до філософії») є зрозумілим до наочності, тоді як рух у зворотньому напрямку – від свідомості до реальності як її конструкту чи до онтопоезису життя є досі недостатньо експлікованим.

Мар'яна Заdereцька
Дрогобицький державний
педагогічний університет ім. Івана Франка,
м. Дрогобич

ФІЛОСОФ: ІНТЕЛІГЕНТ ЧИ ІНТЕЛЕКТУАЛ?

Сучасна епоха яскраво представлена низкою різноманітних криз, які проявляються у кожній сфері людської життєдіяльності та людського існування. В сучасному мінливому світі найбільшу небезпеку несе з собою духовно-особистісна криза, яка за своїм значенням переважає усі інші кризи (екологічні, економічні, фінансові, суспільно-політичні тощо). Слід зазначити, що в основі будь-якої кризи лежить ситуація перецінки цінностей.

В Росії 19 століття за збереження цінностей, за їх продукування відповідала інтелігенція, тобто на неї покладався весь тягар відповідальності за духовний розвиток суспільства. Іншими словами, головною рисою свідомості інтелігенції було творення культурно-моральнісних регулятивів (які переважно орієнтувались в своїх ідеях на всезагальну рівність, на розвиток людства, на підняття життєвого рівня) та творення нових ідеалів і принципів, головними постулатами яких поставали любов і братство людей, об'єднаних спільною метою. Інтелігенція поставала прошарком, до якого входили освічені, захоплені ідеями прогресу люди, які за своїм становищем у суспільстві займали різноманітні статуси, тобто сюди відносилось не лише високоосвічене

дворянство, але могли бути і вихідці з «низів», що здобули освіту і представляли безпосередньо інтереси народу. Усіх об'єднувало одне: безмежна віра у прогрес науки, у її всемогутність і безмежна відданість народу. Інтелігенція формувала соціальне і духовне тло культури, піддаючи нещадній критиці все, що суперечило ідеям прогресу і раціональності взагалі.

З приходом ХХ століття ситуація різко змінилась, принісши з собою випробування – екзистенційну напругу, яка поєднувала в собі ідейні, політичні, економічні та духовні начала буття. За словами І.Львіна, новому суспільству стала більше не потрібна «особистість з критичним мисленням». Місце колишньої інтелігенції в соціальній структурі зайняли службовці, вчителі, лікарі, інженери, діячі мистецтва і науки. В моду ввійшло нове слово – інтелектуали, яке набуло своєї масової популярності в кінці ХХ – на початку ХХІ століття. Все це свідчить про зміни, які відбулись у духовно-інтелектуальній сфері. У цю новостворену просвічену еліту, яку ми сьогодні звемо «інтелектуалами», ввійшли люди, які володіють мовами, які інтегровані у західний науковий простір, мають зв'язок із ЗМІ, користуються сучасними засобами наукової комунікації (Інтернет, електронна евристика тощо), тобто приймають активну участь у соціально-політичному житті суспільства. Спільним у інтелектуалів та інтелігенції залишається їхня освіченість, хоча її рівень значно відрізняється, якщо інтелігенція значною мірою виступала за глибинне оволодіння знанням, за проникнення у глибину того, що вивчається, за творення нових смислів, які б пізніше можна було використати на благо всіх, то інтелектуали зазвичай орієнтуються на збір інформації, на беззаперечний факт, не проникаючи в глибину (якої зазвичай немає), не претендуючи на творення смислів, а тільки на невпинну передачу інформації та її інтерпретацію. В результаті цього виникає «новий» тип людини, яка несе з собою «нове знання», що вирізняється (за словами Ж.Дерріди) своєю фрагментарністю, розірваністю, неузгодженістю ідей і положень.

Роблячи розмежування між інтелігенцією та інтелектуалами, можна сказати, що інтелігенція ставила завдання бути совістю суспільства, урівноважувати усі соціокультурні процеси, сприяти духовному розвитку особистості. Сьогоднішні «інтелектуали» не прагнуть нікого вчити, вони зосереджені на собі, самозамкнені, довіру у них визивають лише неспростовні факти, якими нас «завалюють» ЗМІ, критику у своїх судженнях замінюють на іронію, яка не дошкуляє, а тільки «легко»

торкається, тому нічого і не вчить, бо не проникає у глибини людської душі. Все легко і грайливо. Інтелектуали не совість епохи, а скоріше, її слабкість, її симптом, адже по суті, володіючи безсенсовою інформацією, вони не творять «поживи» для духу. Досить часто можна зустріти позиції, які тлумачать інтелігенцію як маргінальний прошарок, це визначення сміливо можна застосувати і до сьогоднішніх так званих «нових інтелектуалів», які за своєю суттю, будемо надіятись, постають перехідною ланкою до формування особистості з цілісним знанням і свідомістю.

Василь Дуйкін

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького,
м. Черкаси

ОСОБЛИВОСТІ МАНІФЕСТАЦІЇ ІДЕЇ ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНОСТІ В ФІЛОСОФІЇ Й.Г.ФІХТЕ

Особливістю розвитку сучасної філософської думки є прискіплива увага до процесів переосмислення новоєвропейської філософської традиції, сформованої під впливом Р.Декарта, І. Канта, Г. Гегеля та К. Маркса. При цьому, “парадигмальним трансформаціям піддається насамперед картезіансько-кантівська *доктринально-ідеологічна* частина метордологічної культури доби Просвітництва” [1, с.6] з постмодерністською вимогою повернення до основи. У цьому зв'язку стає зрозумілим, чому все настійніше звучить запитання “Що таке філософія?”.

Пошуки відповіді здійснюються у певному смисловому інтерсуб'єктивному полі, яке нагадує коло, в межах якого рух “здійснюється таким чином, що повторення, повернення до витоків супроводжується “перетягуванням” більш пізнього у більш ранне і навпаки. Кожне наступне зберігає у собі попереднє...” [2, с.313].

Утворюване інтерсуб'єктивне поле, як поле істотиико-філософських досліджень, відкриває безмір смислових горизонтів, характер яких залежить від того, які авторські позиції ми зіштовхуємо намагаючись викресати певний смисл.

Звісна річ, таким універсальним полем, в межах якого і здійснюється це зіштовхування, а відтак і отримання нових смислів є концепт “свідомість”. І, як концепт, він “розгалужується на інші концепти, складені по-іншому, але такі, що утворюють різні зони одного і того ж плану” [3, 29].